

اهل بیت در آثار دانشمندان آندلس

دکتر محمد رضا شهیدی پاک^۱

^۱ دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز

چکیده

ادبیات عرب در شبه جزیره ایبری در دوره حضور مسلمانان در آندلس، میراث ماندگار تمدن اسلامی و زبان گویا و پیکره زنده و وجود کتبی فرهنگ اسلامی در جهان است و حجم قابل توجه و بخشی اساسی از این ادبیات مختص به مفهوم اهل بیت است و نقش ماندگار کالبدی در آثار اسلامی در آندلس دارد، جایگاه تشیع در ادبیات عرب بیشتر با همین ادبیات اهل بیت در متون اسلامی و آثار دانشمندان آندلس مشخص شده است و از مهمترین موضوعات شیعه شناسی است. لفظ و مفهوم اهل بیت حقیقتی اسلامی است که پیش از پیدایش فرق و مذاهب در شمار اصطلاحات سیاسی اجتماعی و فرهنگی و تاریخی قرار گرفته است، به این مقام اهل بیت در روند حوادث از صدر اسلام از عهد پیامبر چند محقق مورخ زمان شناس از پانصد سال پیش به این سو از پایان قرون وسطی و آغاز دوره مدرن تا کنون توجه کرده اند. پنج قرن است که کاپتانی از ایتالیا مفهوم اهل بیت و حق آن ها را آورده است و حوادث صدر اسلام را با نسبت حقوق قدرت های سیاسی صدر اسلام با اهل بیت محاسبه و تبیین کرده است، در عصر حاضرده ها محقق خاورشناس از جمله اشیپولر المانی در جهان اسلام به محاسبه نسبت قدرت های سیاسی اجتماعی صدر اسلام با حقوق از دست رفته اهل بیت پرداخته است و جمع و تفریق های قدرت در صدر اسلام را به حذف و منهای کردن قدرت اهل بیت از جامعه سیاسی صدر اسلام بوسیله امویان ربط داده است. مسئله پژوهش این است که، امویان بدون هیچ و از هیچ جریان اهل بیت را از شرق و غرب جهان اسلام بویژه از آندلس، حذف نکردند، آن ها از چیزی که وجود داشت و ظهور پیدا کرده بود و سرمایه جدید و هویت نوین جوامع اسلامی شده بود، شروع کردند آن ها با انتقال اسلام و اضافه کردن خود به اسلام، اهل بیت را از صحنه قدرت سیاسی در صدر اسلام حذف کردند. امویان فرامین لعن حضرت علی ع را که با تبلیغات دولت اموی از شرق در دمشق آغاز شده بود را در غرب جهان اسلام با تبلیغات گسترده تر تثبیت کردند و استقرار و اسکان جمعیت مهاجر به آندلس با کنترل و نظارت امویان و براساس حذف اهل بیت از صحنه قدرت در آندلس انجام گرفت، این از مسلمات جغرافیای تاریخی آندلس است که اعراب اموی حاکم و قبایل مهاجر و ابسته به آن ها در جاهای خوب و ثروت خیز آندلس اسکان یافتند و اعراب مخالف و متمایل به اهل بیت از این نقاط رانده شدند و در شهرهای بزرگ سرکوب و حذف شدند. شاخص ترین انتقال امویان که با معاویه شروع شد، اعلام خلافت بوسیله امویان است که به اتفاق اکثریت مورخان نوعی انتقال تلقی شده است. با وجود همه محاسبات امویان و قدرتمندان پس از آن ها در حوزه غرب اسلامی بویژه در آندلس برای حذف اهل بیت، از جمله با اقداماتی تبلیغاتی، مذهب مالک را به طور انحصاری در حوزه غرب اسلامی بویژه در آندلس انتشار دادند و مذهب اهل بیت را کنار زدند، اما وجود علمی اهل بیت در ادبیات و متون و آثار دانشمندان آندلس باقی ماند و اهل بیت در آثار دانشمندان خود واقعیاتی از ادبیات عرب و بخشی از میراث ماندگار اسلامی شد، پژوهش حاضر نما یه ای از وجود اهل بیت در روند تحولات سیاسی اجتماعی جوامع براساس کتاب اهل بیت در متون اسلامی و آثار دانشمندان آندلس است. کتاب اهل بیت در متون اسلامی آندلس بخشی از تحقیقات مولف در جامعه اندلسی و معارف فرهنگی و تمدنی آن از سال ۱۳۷۸ به این سواست که بخشی از آن در کتاب تاریخ تشیع در اسپانیا و مغرب و افریقه آمده است. رفتار امویان آندلس تحقق تاریخی مضامین اعتقادی برخی اسناد فرهنگی صدر اسلام است که تاکید می کند که حذف اهل بیت به خاطر کینه های بدری و حنینی از علی ع است که تبلیغات و سیاست حاکم بر دمشق و قرطبه بود، زیرا فقط رفتار سیاسی اجتماعی و عدالت سیاسی اودر صدر اسلام باعث شناسایی اسلام انتحالی امویان شد. این عدالت سیاسی در مجموعه معارف سیاسی اسلام چون قانون زنده ای درآمده است که با تحلیل و نقد و جرح، روشننگر چهره های متمایز جریان های اسلامی پس از پیامبر ص همراه بوده است. نماد و عصاره وجود کتبی اهل بیت در آثار دانشمندان آندلس کتاب *درر السمت / است*، تصنیف برتر کلاسیک در مورد اهل بیت اثر دانشمند آندلسی ابن ابا راس / و نظریه پرداز علت اصلی سقوط آندلس بود که حذف اهل بیت از صحنه قدرت است.

واژه های کلیدی: علی (ع)، عدالت سیاسی، جرح، انتقال، امویان، تبلیغات، اهل بیت، متون، دانشمندان، آندلس، ابن ابار

۱- مقدمه تاریخی جغرافیایی: آندلس، از فتح اسلامی تا سقوط

۱-۱- آندلس در جغرافیا :

«شبه جزیره ایبری» که به طور مجاز، جزیره خوانده اند، جغرافی دانان مسلمانان این ناحیه را «جزیره آندلس» نامیدند و به شکل مثلثی جزیره آندلس اشاره کرده اند. این منطقه سوق الجیشی و ژئوپلیتیکی در جغرافیا و تاریخ جهان، واقع در جنوب غربی اروپا، اکنون شامل کشورهای اسپانیا و پرتغال است که به وسیله کوه های سلسله جبال مرتفع و صعب العبور «پیرنه» از بقیه خشکی اروپا و توسط تنگه «جبل الطارق» از آفریقای شمالی مجزا شده است. شبه جزیره مثلثی شکل ایبری، از سه جهت به وسیله دریا احاطه شده و از سمت شمال با آبراهه ای به عرض چهارصد و پنجاه کیلومتر به خاک فرانسه متصل شده است.

۱-۲- آندلس در تاریخ و انگیزه پژوهش :

تاریخ اندلس را که عده ای نا بخرد رویا تلقی کرده اند، و برخی بدون هیچ پیشینه مطالعه و تحقیق در تاریخ شبه جزیره ایبری (اندلس دوره اسلامی) با در اختیار گرفتن وانتحال از پژوهش تاریخ تشیع در غرب اسلامی، که فصلی از آن مفصل به اهل بیت درمتون دانشمندان اسلامی و آثار آن ها و به جریان اهل بیت شناسی دانشمندان اندلسی پرداخته است، این منتحلین، بخشی از آن پژوهش که استمرار پژوهش های مولف از ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۱ و ۱۳۸۴ است، را در مراکز علمی کشور به عنوان رساله و مقاله منتشر کرده اند، اهل بیت شناسی بخشی از ادبیات عرب در آثار و نوشته ها و متون دانشمندان اندلسی است که برخی از این متون هنوز زنده و از آن ها در محافل علمی جهان قرن ها است که به عنوان متون درسی مورد استفاده است و حافظه بشری و کجا و چرا! این حضور اسلامی در اندلس و آن تولیدات انبوه ادبی از جمله ادبیات مربوط به اهل بیت در اندلس را فراموش کند. تاریخ اندلس بخشی از تاریخ کشور اسپانیا و اروپا است که این بخش از تاریخ آن ها هنوز در فرهنگ عمومی جایگاه خاص دارد و هر ساله مراسم خاصی خاطره آن بخش تاریخ را گرامی می دارند، موسی بن نصیر صاحب فتح مغرب و فاتح آندلس به سال ۹۱ هـ آندلس را فتح کرد؛ پس از دوره کوتاه والیان، امویان شرق در اندلس دولت برپا کردند، دولت بنی حمود و دولت مرابطین و دولت موحدین و دولت بنی احمر تا ۸۹۳ هجری خاندان هایی قدر طلب بودند که حکومت مسلمانان در اندلس را به نام اسلام استمرار بخشیدند. در منابع ادبیات اروپایی قرن ها است که از نخستین روزهای مقاومت و جنگ و تحرکات صلیبی در شمال شبه جزیره ایبری در برابر نیروهای عربی هنوز با عنوان حماسه یاد و مورد تحقیقات گسترده است، یکی از آخرین آن ها کتاب حماسه ایبری (۲۰۱۹) است که از جمله به حماسه رولان در ادبیات لاتین و اروپا پرداخته است.

۲- انحراف فتوحات اسلامی بوسیله حزب اموی :

۲-۱- فاتحان مصر- فاجران ستمکار- در نام گذاری علی ع

چرا حضرت علی ع فاتحان مصر را فاجره فسقه نامید علت آن بسیار روشن است زیرا رفتار امویان استمرار رفتار دوره جاهلیت آنان در ادامه سنن جنگی جاهلی از جمله برای غارت بود که با اصول و اهداف الهی فتوحات سازگاری نداشت بنابراین شواهد تاریخی که در زمان این خطاب وجود داشت و پس از رحلت حضرت علی ع خود را نشان داد، حضرت علی ع در راستای مشخص ساختن چهره واقعی اسلام اموی که یکی از وجوه آن انتحال مفهوم جهاد اسلامی برای کسب نامشروع قدرت و ثروت بود، فاتحان مصر را فاجران ستمکار نامید. حزب اموی جریان فتوحات اسلامی را پس از فتح مصر با ترور مالک اشتر و سایر سرداران حضرت علی ع بدست

گرفت و فتوحات مصر به دست معاویه بن حدیج و بسر بن اریطه از سران حزب اموی کسانی که دولت حضرت علی در کوفه را غارت افتاد. کتاب الغارات ثقفی گزارشی برای وصف همین غارتگری ها ی حزب اموی است ،

۲-۲- آندلس غنیمتی اموی

فتوحات که باشعائر قرانی و دعا و راز و نیاز موسی بن نصیر با خدا که در تمام ایام شب های فتح استمرار داشت به غنیمتی بزرگ برای عرب اموی غارتگر تبدیل شد و فتح اندلس برای آن ها توسعه غارت عربی در خارج از مرز های جزیره العرب شد. اندکی پس از فتح مصر امویان در صدد در اختیار گرفتن جریان فتوحات اندلس و سپردن آن به نیروهای سرسپرده خود بودند و در اندلس نیز امویان در صدد در اختیار گرفتن کامل قدرت در سرزمین های جدید بودند تا جای پای برای مخالفان خود از جمله تشیع باقی نگذارند. امویان به سرعت قبایل عرب اموی را از شامات به اندلس منتقل کردند و به شکل اسکان شامی اموی آن ها را در شهر های اندلس اسکان دادند . بسیاری از منابع جغرافیایی استقرار ظالمانه عرب اموی در اندلس را همراه با نقاط سکونت آن ها ذکر کرده اند. این شکل ظالمانه تقسیم زمین در اندلس سرانجام پایه های دولت اموی را در اندلس بر اساس همین قبایل عرب اموی فراهم ساخت و سپاه شام در اندلس مستقر شد ، یکی از نخستین ماموریت های سپه شام پیدا کردن و نابودی مخالفان بیعت با یزید در مدینه و اصحاب و اعضای قیام حره در مدینه بود که از ترس امویان به اندلس گریختند ، سپاه آن ها را پیدا کرد و به شکل بسیاری بدب با شکنجه کشت و اندلس به سرعت از وجود مخالفان دولت اموی بویژه از شیعه پاک شد ، خبر ورود سپاه شام به آندلس با آثار روانی بسیاری همراه بود این گروه نظامی اقدامات گسترده ای برای پادشاهی و دولت اموی و صاف کردن جاده قدرت امویان در اندلس و هلاکت مخالفان آن ها انجام دادند .

۳- دلایل اشکار انحراف امویان از اهداف فتوحات آزادی بخش :

۱-۳- اعلام اشکار سرداران فتح بر فساد و تباهی امویان ، لا الی بنی امیه:

یکی از سرداران فتوحات جبهه های غرب اسلامی به طور اشکار ناراضی خود را از ادامه فتوحات با امویان اعلام کرد و حسان بن نعمان است که به تقوی و شجاعت معروف بود سی سال پس از نام گذاری علی ع بر رهبران فتح مصر که بر اساس عدالت سیاسی او انجام گرفت دلیلی آشکار بر درستی این نامگذاری است. این سردار فتح از رفتار امویان خسته شد و به ماهیت غارتگری آن ها پی برد و حسان یکی از سرداران به نام و به نوشته منابع عربی از گوهرهای فتوحات بود در فتح افریقیه که دروازه ورود به آندلس است در سخنان خود تصریح کرده است فتح آندلس را بدون بنی امیه حاضر است ادامه دهد. در این منابع عربی از زبان او آورده است که او سه بار گفت فتح می کنم اما بدو بنی امیه .... " لا الی بنی امیه لا الی بنی امیه لا الی بنی امیه " . وجود حسان و سرداران مانند او نمونه از جریان مخالفت با امویان و فرهنگ آن هاست .

۲-۳- مخالفت صاحب فتح اندلس با قدرت طلبی امویان در اندلس :

مواضع موسی بن نصیر در برابر قدرت طلبی امویان اندلس از مهمترین دلایل بر غیر اسلامی بودن فتوحات غرب اسلامی بوسیله امویان اندلس است . موسی در برابر این مصادره قدرت بوسیله آن ها، مقاومت کرد ، موسی بن نصیر فاتح اندلس، شخصیت متشیعی است که جان خود و پسرش را در راه این کار گذاشت او که به حقیقت تاریخی مزبور در مورد امویان و استمرار سیره جاهلی آن ها معترف و آگاه بود، او هرگز حاضر نشد برای خلیفه اموی شام دعا کند و امویان به هر شکل ممکن او را از ادامه فتوحات در اندلس منع کردند و با فراخوان او به دمشق او را به قتل رساندند؛ فاتح متشیع اندلس که ادامه

حضور او در اندلس می توانست زمینه فعالیت های شیعه در اندلس را از نخستین روزهای فتوحات مهیا کند را بلافاصله پس از فتح اندلس حذف کردند. و ادامه فتوحات اندلس را به نفع امویان تغییر دادند؛ شخصیت موسی بن نصیر در بین فاتحان شخصیتی متمایز است، از او و پسرش شخصیتی اهل عبادت و تقوی که با یاد خدا و به عنوان جهاد اندلس را گشودند یاد شده است؛ از وجوه اهمیت تقوی در شخصیت موسی بن نصیر، نماز باران موفق او در آفریقه است، موسی بن نصیر از دوستان حسان بن نعمان و از موالی عمر بن عبدالعزیز معرفی شده است پدر او نیز که در سازمان شرطه و حرس کر می کرد به محبت اهل بیت (علیهم السلام) شناخته شده بود، عمر بن عبدالعزیز یکی از علل علاقه خود به موسی را محبت موسی به آل محمد (صلی الله علیه و آله) دانسته است. (علیه السلام) خودداری کرد و پاسخ دندان شکنی به معاویه در خصوص عدم همکاری داد، و رعایت حق علی (علیه السلام) را نوعی رعایت حقوق الهی و سپاس از درگاه الهی دانست؛ شخصیت شیعی موسی در خطبه هایی که در آفریقه و مغرب و اندلس خوانده است و صداقت او در امر جهاد آشکار است. پدر او از اسرای ولید خلیفه فاسق اموی بود و خود او از محبان اهل بیت و منتقدان تند امویان است لذا امویان او را از جریان فتوحات اندلس حذف کردند، وجود موسی بن نصیر از آثار اهل بیت در آندلس است.

۳-۳- سرنگونی شگفت انگیز امویان بدست شیعیان بنی حمود، محبان اهل بیت :

از آثار اهل بیت در آندلس تحركات سیاسی اجتماعی، نسل ادريس بنیانگزار دولت ادريسيان در اندلس است، که از نتایج آن سرنگونی خلافت ودولت نظامی و قدرتمند امویان در اندلس است. این سقوط قدرت اموی بدست شیعه در اندلس دلیل آشکار بر بقایای تشیع در فرهنگ و در اجتماع و جمعیت پراکنده آن در اندلس است و وجود محبت اهل بیت در معارف آن هاسر انجام کار خود را در اندلس کرد، و چیزی که به مخیله امویان هم خطور نمی کرد واقع شد، برخی منابع اصلی تاریخ اسپانیا تصریح می کنند بنی حمود تشیع خود را پنهان می کردند این نوادگان ادريس چنان امویان بسیار قدرت مند در اندلس را که گمان سرنگونی آن ها نمی رفت را از دور خارج کردند که مایه شگفتی شد و ادبای معاصر این تغییر ناگهانی قدرت در اندلس را با تعابیر عجیب و خاصی ذکر کرده اند، اهمیت سیاسی بنی حمود در این است که، نخستین دولت علوی در اندلس را برپا کردند و این دلیل شکست امویان در حذف تشیع است زیرا اهل بیت هم در قدرت سیاسی باقی ماند و هم در متون و آثار دانشمندان و ادبیات اندلسی به جاماند، و سرانجام محبان اهل بیت دولتی در اندلس تاسیس کردند، یکی از شاعران معروف اندلس، از علی بن حمود بنیانگزار این نخستین دولت شیعی در ایبری با عنوان باز ماندگان اهل بیت مدح کرده است.

۴- براندازی تشیع در آندلس به دست مرابطین

۴-۱- مرابطین نایب خلافت عباسی برای سرنگونی نخستین دولت علوی آندلس

تاسیس دولت علوی شیعه در ایبری بر خلافت عباسی خیلی دردناک و تحمل آن بسیار سخت بود، و همه توان فرهنگی نظامی اقتصادی و سیاسی خود را برای نابودی آن ها به کار گرفت. و در راس اقدامات او به کار گرفتن دولت تازه تاسیس مرابطین برای سرنگونی بنی حمود و جلوگیری از انتشار تشیع بود. مرابطین پس از سرنگونی بنی حمود سایر قدرت های مخالف امویان در اندلس را تا سرحد امکان از دور قدرت اندلسی حذف کردند و با برافراشتن شعایر تشیع در اندلس حکومتی بسیار متعصب به مبانی سلفی گری بنا کردند. این دولت به دستور و حمایت مالی خلیفه عباسی بغداد و با فتاوی علمای دارالخلافه بغداد دولت کلامی و نظامی خود در اندلس را تاسیس کردند و امیر مرابطین پس از براندازی بنی حمود از اندلس از خلیفه بغداد خلعت امارت و لقب امیرالمسلمین گرفت این اقدام خلیفه عباسی مانند تدابیر او در حذف تشیع در شرق جهان اسلام بود که سلطان

غزنوی با سرکوب تحرکات تشیع و سلطان سلاجقه پس از براندازی دولت آل بویه در ایران و جمعیت شیعه در بغداد لقب امیرالمسلمین گرفتند.

۲-۴- دولت موحدین و عکس العمل نظامی و فرهنگی تشیع به مرابطین

دولت موحدین با قصد براندازی دولت مرابطین تاسیس شد، موحدین شعایر دولت متعصب مرابطین را باطل و ضد توحید اعلام کردند و مرابطین را از صحنه قدرت سیاسی در اندلس خارج کردند و امپراطوری صد ساله موحدین را درآندلس تاسیس کردند که مغرب و افریقیه را هم در اختیار داشت، تسامح و عقل گرایی و گرایش به تشیع در این دولت که در اصول عقاید ابن تومرت عقاید اساسی شیعه مانند علم امام و عصمت او وجود دارد، در این عصر ادبیات آندلس میراثی عظیم اندلسی در موضوع اهل بیت را ارایه داد. شخصیت بزرگ ابن رشد فیلسوف جهانی بخشی عمده از معارف تشیع را در آثار خود آورده است. حادثه ظهور موحدین و سقوط دولت مرابطین از فرازهای تاریخ اندلس است که بر بقای معارف اهل بیت در ایبری و جایگاه آن ها در ادبیات اندلس تکیه دارد.

۵- اهل بیت در ادبیات و آثار دانشمندان اندلسی :

۱-۵- مرثیه امام حسین در عهد مرابطین و موحدین

یکی از آثار دایره المعارفی ادبیات و متون دانشمندان آندلس عصر مرابطین که آیین ادبیات عصر مرابطین در اسپانیا و پرتغال است کتاب الذخیره از ابن بسام از اهلی سَنَتَرین اندلس است. او در این کتاب بسیاری از اعلام و نمادها و فرهنگ تشیع را در حوزه اندلس معرفی کرده است. نمونه نمادهای تشیع اشعار هاشمیات و اشعار دَعْبِل خَزاعی شاعر سربردار شیعه است که در الذخیره آمده است. از ویژگیهای ابن بسام توجه به ادبیات هاشمیات است، او بخشی از ادبیات هاشمیات طویل که ابن بسام آن را نشانه و سرگل هاشمیات (و هی من الهاشمیات الغرّ بناها من المسک و الدّر لامن الجص و الآجر) آورده است به نوشته ابن بسام اهمیت هاشمیاتی که او آورده است از نوعی است که اگر ادبای بنام شیعی مانند دَعْبِل و کمیت بن زید اسدی از بزرگان شعر هاشمی آن را بشنوند دست از سخن گفتن می کشند و اگر سید حمیری و کُثَیر خَزاعی از شعرای هاشمیات آن را بشنوند، آن را آیه ای برای ادعای مهدویت قرار می دهد و کُثَیر آن را نشانه ای برای ادعای خود مبنی بر خروج مهدی از رَضوی قرار می دهد. دوره موحدین، عصر بازگشت و تنفس مجدد آثار تشیع پس از اختفاء و سرکوب مرابطین در مغرب و اندلس است. نوشته های بسیاری از شعرا شیعی و یا متشیع در این عصر پدید آمد. در رأس این آثار باید به دیوان ابوالعباس احمد بن شکیل الصدفی اندلسی شاعر شریشی اشاره نمود. او از شعرای شریش و معاصر منصور موحدی بود و چند تن از خلفا و امرای موحدین را مدح نمود. وجه اهمیت ابن شکیل تبلور قصاید متصوفانه حسینی در اشعار او است. او در زمره شعرای مرثیه سرای امام حسین در اندلس باید از صفوان بن ادریس یاد کرد، ترجمه صفوان را مَقَرّی چنین آورده است. صفوان بن ادریس بن ابراهیم بن عبدالرحمن بن عیسی بن ادریس تجیبی مرسی ابوبحر او در مرثیه اهل بیت و گریه بر آن ها یگانه روزگار شد و دیوان او سر آمد دواوین گردید؛ لسان الدین ابن خطیب بخشی از دیوان او که در غرب اسلامی شهره بوده است را ذکر کرده است.

۲-۵- اهل بیت در مکتوبات عهد بنی نصر در غرناطه - گرانادا اسپانیا -

در صدر منابع متشیع اندلس دوره بنی نصر آثار ابن خطیب قرار دارد. پس از بررسی آثار عمده ابن خطیب نخست وزیر و حاجب

بزرگ بنی الاحمر معاصر ابن خلدون رگه های بسیار مشخصی از آثار مربوط به اهل بیت عصمت و طهارت به چشم می خورد. او مطالب بسیاری را در خصوص خاندان نبوت در آثار منظوم و منثور خود آورده است و بر این مبنا می توان او را از متشیعین به حساب آورد. حادثه طف و حره و احساسات نسبت به آن ها در گزارش ابن خطیب اندلسی به خوبی منعکس شده است از جمله گزارش های متعدد و اشارات پراکنده او در خصوص حادثه کربلا است که چند بیت آن عبارت است :

فان قتیل الطف من آل هاشم   اَذَلَّ رِقَابَ الْمُسْلِمِينَ قَدَلَتْ
الم تر ان لارض اُضْحَتْ مَرِيضَةً   لِقَتْلِ حَسَنِ وَالْبِلَادِ اُقْشَعَرَتْ

۶- ابن ابار و تولید درر السمط کتاب کلاسیک اهل بیت در اندلس :

در صدر دانشمندان اندلسی و اعلام شیعه از حیث آثار سیاسی و تاریخی از ابن آبار باید یاد نمود که به عالیترین مقام در دولت حفصی دست یافت. او بسیاری از احادیث فضیلت علی ع را آورده است، از جمله آن ها، حدیث محبت علی عبادت است که در این در متن اندلسی بوسیله ابن ابار دانشمند اندلسی آمده است، حدیث در خصوص محبت حضرت علی و تأویل اینکه چرا نظر به وجه علی عبادت است. با ذکر راویان متعدد اندلسی آن از فقرات اصلی کتاب المعجم است. مهمترین اثر دانشمندان اندلس اثر ابن ابار کتاب "درر السمط" در وصف حسنین و اهل بیت است که مهمترین متن کلاسیک اسلامی در وصف اهل بیت با سبک خاصی از نظم و نثر است. این متن اسلامی میراث اهل بیت در اندلس است. یکی از مهمترین آثار ابن آبار، کتاب «درر السمط فی اخبار السبط» است این اثر ابن آبار (د ۶۵۸ هـ/ ۱۲۶۰ م) بیان فنی مهمترین شاخص شعایر تشیع یعنی قیام امام حسین از قلم ادیب اندلسی قرن هفتم هجری است که سرسپردگی و تعصب خود به اهل بیت عصمت و طهارت و تشیع مذهبی خود را در این اثر نشان داده است.

۷- نتیجه

اهلبیت مفهومی از مفاهیم تاریخ و سیاسی اجتماعی و مذهبی است که در میان مفاهیم اسلامی در اندلس جایگاه معتبر و ویژه دارد و این مقام اهل بیت در ادبیات اندلسی نشانه شکست تلاش های متعدد و مستمر خلافت اموی و عباسی برای حذف و محو اهل بیت است، اوج موفقیت این جریان اندلسی در شناخت علی ع و اهل بیت او، تولید اثر کلاسیک ادبیات عرب در اهل بیت و تاریخ صدر اسلام در اسپانیا بوسیله ادیب و دانشمند اندلسی ابن ابار است که هنوز در محافل دانشگاهی مورد استفاده است. امید است انتشار این مقاله جهره منتحلین که بر برخی مراکز پژوهش چنبره زده اند را نشان دهد که در اقیانوس اطلاعات و دانش هایی که تمدن اسلامی در دوره طلایی بویژه در ادبیات عرب خلق کرد، حجم معارف آن قدر گسترده و عمیق است که جایی برای بی معرفتی و بی خردی مدعیان خرد نیست و همه می توانند بدون نیاز به انتقال بر سر خوان بی نهایت معارف با رعایت اخلاق زندگی کنند.

منابع:

- شهیدی پاک ، تحولات فلسفی و کلامی عهد مرابطين ۱۳۸۱.
شهیدی پاک ، ترجمه و تحقیق کتاب المعجب ۱۳۸۹.
شهیدی پاک ، تاریخ تحلیلی اندلس ۱۳۸۹.
شهیدی پاک ، مدخل بنی حمود در دانشنامه جهان اسلام ، ۱۳۸۴.
شهیدی پاک ، تاریخ تشیع درغرب اسلامی ۱۳۹۵.
شهیدی پاک ، اهل بیت درمتون اسلامی و آثار دانشمندان اندلس ۱۳۹۵.
شهیدی پاک ، مفهوم علم درتمدن اسلامی ۱۳۹۸.

Ahl al-Bayt (household of prophet) in the works of the scientists of Andalusia, the concept of Five bright, saint people

Dr.Mohammadreza Shahidipak

Abstract

The Arabic literature on the Iberian Peninsula during the presence of the Muslims in Andalusia is the legacy of Islamic civilization and the language and written existence of Islamic culture in the world and there is a remarkable volume and a significant part of this literature belong to literature of *household of prophet*, there is the concept of Five bright saint people remained in Andalusia from medieval ,Yet many people in the Iberian Peninsula,especially the Portuguese people,have named the Fatima, which symbolizes these five; *Mohammad, Fatima, Ali ,Hassan,Husain*, The word and concept and meaning of *household of prophet* is one of the social and cultural politics Islamic truth was created in the pre-emergence of the Islamic sects and religion.in the ideas of the Orientalist scholar, about for five centuries, including the Caetani (۱۹۳۵) as a orientalist from Italy has defined the notion of Ahl al-Bayt and their rightful place. he has calculated and explained the events of the early days of Islam and the ratio of the social political powers of early Islamic period with the Ahlul-Bayt,and other orientalist Berthold Spuler(۱۹۹۰)in his book the Islamic world, wrote about the Removing of Ahlulbayt from the power scene at the dawn of Islam. One of the wonders of the history of the world is the rise and fall of Islamic power across the Iberian peninsula and there is theory about collapse of Andalusia upon opinion of Ibn –Abbar that introduced any close relation between the Removing of Ahlulbayt from Andalusia and its fall.